

Bij de foto: In 1847 vestigden ruim 200 Nederlanders zich in Pella, Iowa. Dit was het begin van een vitale Nederlands-Amerikaanse gemeenschap in het middenwesten van Amerika (lees verder op pag. 3)

nr. 57, december 2022

IN DIT NUMMER:

Enkele reis Pella

Receptie Barth in Nederland

Fuseren en digitaliseren

...adc **etera**

*...adcetera is een gezamenlijke uitgave
van deputaten ADC (GKv) en de
Archiefcommissie (NGK)*

colofon

...adecetera is een
gezamenlijke uitgave
van deputaten
ADC (GKv) en de
Archiefcommissie
(NGK)
Broederweg 16,
8261 GT Kampen.
Telefoon 038-4471730
E-mail info@
adckampen.nl
Website www.
adckampen.nl
Druk: drukkerij
De Bunschoter,
Bunschoten-
Spakenburg
Ontwerp:
Peter Dees, Zwolle

Ten geleide

Historici houden van jaartallen en kerkmensen ook. Als het gaat over de Nederlandse protestantse kerkgeschiedenis kun je er de verschillende standpunten daarbinnen mee aanduiden. 1517 is natuurlijk bij uitstek het jaartal van de lutheranen, zelfs met een datum erbij: 31 oktober, bekend als de dag dat Luther zijn 95 stellingen aan de deur van de slotkapel in Wittenberg bevestigde. Of de doopsgezinden een jaartal kennen dat hun identiteit op noemer brengt, weet ik eigenlijk niet. Kennen hervormden een jaartal? 1517 gaat natuurlijk ook voor hen op, maar ja, dat jaartal gaat over Luther, niet over Calvijn of het calvinisme. 1571 zou het jaartal van de hervormde positie kunnen zijn, toen het kerkverband van de Gereformeerde (en in min of meerdere mate calvinistische) Kerk in de Nederlanden op de synode van Emden gestalte kreeg. Daar werd de Nederlandse Hervormde Kerk gesticht, zegt Wikipedia. Een andere datum die de identiteit van de Hervormde Kerk zou kunnen vangen is 1618/19, de datum van de synode van Dordrecht. Dit jaartal heeft in meer gereformeerde kerkgenootschappen een bijzondere betekenis. 1618/19 geldt in elk geval ook voor de remonstranten als ijkpunt, omdat hun kerk toen ontstond.

Voor gereformeerden is 1834, het jaar dat de Afscheiding begon, een sleuteljaar, gevolgd door 1886, het jaar van

de Doleantie. In 1892 ontstonden de Gereformeerde Kerken in Nederland, maar dat is nooit een belangrijk jaartal geworden in het gereformeerde geheugen. Behalve voor de christelijk-gereformeerden, omdat zij in dat jaar buiten de Vereniging van 1892 bleven; maar toch is ook daar 1834 een kenmerkender jaar voor hun identiteit. 1907 is het jaar van de stichting van de Gereformeerde Gemeenten, die echter sterker aan 1618/19 hechten dan aan dit jaartal. Voor de hersteld-hervormden is 2004 een jaar dat noodgedwongen hen ging typeren; ook zij gaan echter liever verder in de historie terug om hun identiteit te verankeren. Voor vrijgemaakten is 1944 het jaar van hun identiteit en voor Nederlands-gereformeerden is dat 1967. Deze twee reeds vervagende jaartallen maken nieuwsgierig naar de betekenis die het jaar 2023 voor beide zal krijgen. We sloegen vast een paar identiteitsjaren over, maar duidelijk is wel dat wie het kerkelijk heden wil verstaan, het verleden moet kennen. Het ADC verwelkomt u daarom ook in 2023 om u in dat verleden te verdiepen. ¶

Op vrijdag 30 september 2022 vond in Noordeloos het ADC-symposium

'Enkele reis Pella.

Emigratie naar Amerika onder leiding van H.P. Scholte' plaats. Dit symposium was georganiseerd in samenwerking met de Nederlandse historicus Ton Sels, die vanwege de Nederlands-Amerikaanse geschiedenis van Pella nauwe betrekkingen met deze plaats onderhoudt.

Conferentie Enkele reis Pella

De aanleiding voor dit symposium was dat het honderdvijfenzestig jaar geleden is dat Nederlandse emigranten in Pella in de staat Iowa neerstreken. Dit feit is afgelopen jaar in Pella uitgebreid herdacht, onder andere rond het jaarlijkse Tulip Festival in mei, een 'Dutch heritage' feest waar tienduizenden Amerikanen op afkomen. Maar het begin van deze Nederlands-Amerikaanse geschiedenis ligt in Nederland, voor een deel in Noordeloos. Dat was de reden dat burgemeester (en historicus) Theo Segers van de gemeente Molenlanden het symposium gastvrijheid bood in het lokale Dorps huis. Naast historici en theologen waren veel belangstellenden en onderzoekers uit de naaste omgeving aanwezig, en zorgden voor een volle zaal.

In 1847 vetrokken meer dan tweehonderd Nederlanders onder leiding van de afgescheiden predikant Hendrik P. Scholte richting Amerika. Niet

iedereen was afgescheiden, maar de mensen in deze groep uit Noordeloos en omgeving vaak wel. Zij waren lid van kerken die door Scholte waren bearbeid.

Na een openingswoord op het symposium van de burgemeester, lichte Jan-Henk Soepenbergh Scholtes betrokkenheid bij de Alblasserwaard toe, terwijl Wilco Veltkamp de financiële organisatie van de emigratie belichtte. Ton Sels verhaalde wie er uit Noordeloos en omstreken emigreerde en Leon van den Broeke belichtte Scholtes visie op kerk en kerkorde, die een rol speelde bij diens vertrek uit Nederland en bij zijn kerkstichting in Pella. Michiel van Diggelen las fragmenten voor uit zijn roman *De exodus van Hendrik Peter Scholte naar Amerika* over migranten uit Noordeloos. Valerie van Kooten, directeur van Pella Historical Society and Museums, sprak in het Engels over de 'Dutchness' van haar opvoeding en leven in Pella. Daarnaast werd

een documentaire van twee studenten over Pella's Tulip Festival van 2022 vertoond.

Het ADC bevordert de belangstelling voor de Afscheiding en deze emigratiegeschiedenis, en werkt met partners aan verdere plannen om hieraan aandacht te schenken. ¶

De receptie van Karl Barth in Nederland

De ontstaansgeschiedenis van de AD Chartas-bundel *De receptie van Karl Barth in Nederland* gaat terug tot op de studiedag 'Een kleine eeuw Barth-receptie in Nederland', die op 21 januari 2016 werd gehouden aan de Theologische Universiteit Apeldoorn. Het initiatief tot deze dag was genomen door de *Vorbereitungsausschuss* van de Nederlandse *Barthtagung* in samenwerking met de onderzoeksgroep 'Reformed Traditions in Secular Europe' van de Theologische Universiteiten Apeldoorn en Kampen. De aanleiding voor deze studiedag was de verschijning in 2014 van het boek van Susanne Hennecke, *Karl Barth in den Niederlanden, Teil 1: Theologische, kulturelle und politische Rezeptionen (1919-1960)*. Er was wel eens iets over de receptie van de theologie en persoon van Karl Barth in ons land geschreven, maar een Duitse studie over een Nederlandse geschiedenis is een bijzondere gebeurtenis. Deze stu-

die is bovendien door zijn omvattendheid een *Fundgrube*, met name voor Barth-onderzoekers en geïnteresseerden in de Nederlandse kerk- en religiegeschiedenis van de twintigste eeuw. Het was in 2016 bijna een eeuw geleden dat voor het eerst een publicatie van Karl Barth in een andere taal werd vertaald en gepubliceerd. Het betrof de preek die de predikant van het Zwitserse Safenwil op 6 februari 1916 had gehouden over Ezechiël 13:1-16 en die hij onder de titel *Der Pfarrer, der es den Leuten recht macht* heeft laten drukken en huis aan huis verspreiden. Twee jaar later is de preek onder de titel 'De Dominé, die het den menschen naar den zin maakt (vertaling H. Stoel)' afgedrukt in *Stemmen voor Waarheid en Vrede. Evangelisch tijdschrift voor de protestantsche kerken* 55 (1918) 115-132. We kunnen daarmee het begin van de Barth-receptie in ons land nauwkeurig traceren en dateren, en nu dus spreken van meer dan een eeuw Barth-receptie in Nederland.

De bijeenkomst in Apeldoorn smaakte naar meer. Na afloop rees de gedachte de studie naar de Barth-receptie uit te breiden. De onderzoekers Dirk van Keulen en George Harinck van de Kamper Theologische Universiteit namen deze uitdaging aan. Een twintigtal Nederlandse theologen en hun verhouding tot Barth wordt in de bundel belicht in evenveel artikelen. Zo schrijft Marinus de Jong over K. Schilder, Dirk van Keulen over G.C. Berkouwer en A.A. van Ruler (inclusief een ongepubliceerde tekst van hem over Barth), Edward van 't Slot over Th.L. Haitjema, Niels den Hertog over J. Koopmans, Rinse Ree-

ling Brouwer over K.H. Miskotte en Gerard den Hertog over Arie Spijkerboer. Daarnaast zijn er bijdragen over de Nederlands Barth-receptie bezien vanuit Duits perspectief (Georg Plasger), Barth en het kerkelijk verzet (Wilken Veen) en Barth en de christelijk-gereformeerden en gereformeerde bonders (Niels van Driel).

De receptie van Karl Barth in Nederland telt 340 pagina's en is als nr. 35 verschenen bij uitgeverij Vuurbaak in de AD Chartas-reeks, en verkrijgbaar voor € 24,99 bij de boekhandel. Donateurs krijgen 20% korting, exclusief verzendkosten, wanneer zij bij het ADC bestellen.

Op dit moment zijn er op het ADC ook nog een handvol exemplaren van *Nee tegen Karl Barth? Een historisch-theologische terugblik* door Réne Barkema uit 2007 (AD Chartas 12) beschikbaar. *Nee tegen Karl Barth?* telt ruim 200 pagina's en verhaald hoe vrijgemaakte theologen zich tot de theologie van Barth verhielden. Vooral de houding van C. Trimp wordt beschreven. Wie als eerste naar het ADC mailt, kan ook dit werk aanschaffen. De gewone prijs is € 15,90, de donateursprijs is € 12,72. Verzendkosten worden eveneens in rekening gebracht. ¶

Losse archiefstukken

Bij het ADC worden veel losse archiefstukken aangeboden, die bijvoorbeeld betrekking hebben op een plaatselijke kerk. Het is goed dat deze stukken niet onnadenkend bij het oud papier

gedaan worden. Tegelijk is het ADC voor deze stukken niet altijd de beste plek. Ten eerste bewaren we stukken het liefst in het archief van de officiële archiefvormer. Een kerkenraad, deputaatschap of maatschappelijke organisatie hoort een eigen archief te hebben en daarin bijvoorbeeld notulen te bewaren. Individuele leden van kerkenraden, deputaatschappen of besturen hoeven notulen dus niet voor altijd zelf te bewaren. Alleen wanneer het archief van de officiële archiefvormer hiaten vertoont, kan het voor een archiefinstelling interessant zijn om door een individu verzamelde stukken op te nemen. Door de officiële archiefvormer als vertrekpunt te nemen, zijn archieven vaak meer volledig en beter vindbaar. Het ADC is alleen geïnteresseerd in archivalia uit particuliere verzamelingen, wanneer het officiële archief incompleet is.

Ten tweede is ons beleid dat plaatselijke archieven zoveel mogelijk plaatselijk bewaard worden. Plaatselijke kerken beheren in de regel zelf hun archief, of dragen hun archief over aan een archiefinstelling in de eigen regio. Archiefstukken van één archiefvormer worden bij voorkeur op één plek bewaard. Wanneer het archief van een plaatselijke kerk plaatselijk bewaard wordt, is het beter om losse stukken betreffende die kerk niet naar het ADC te sturen. Dit geldt ook voor classicale organisaties en andere meer regionale verbanden. In de regel hebben de archieven op het ADC namelijk landelijke betekenis. Er zijn altijd uitzonderingen: het ADC beheert ook enkele meer plaatselijke

archieven en verzamelingen. Als u losse stukken heeft en denkt dat ze wellicht op hun plek zijn bij het ADC, schroom dan niet om even te bellen of te mailen. Het is beter om vooraf te overleggen, dan nodeloos stukken naar Kampen te sturen.

Overigens zijn er in het landelijke archief van de Nederlands Gereformeerde Kerken meer plaatselijke archieven opgenomen dan in de vrijgemaakte collectie van het ADC. Bij plaatselijke stukken van Nederlands-gereformeerde zijde is de kans dus wat groter dat het ADC toch de juiste bewaarplaats is. ¶

Documentatieverzameling plaatselijke kerken

Doordat er in het verleden regelmatig plaatselijke stukken naar het ADC gestuurd zijn, bezit het ADC een Documentatieverzameling plaatselijke kerken (en classes), die betrekking heeft op vrijgemaakte kerken, maar waarin soms ook de conflicten uit de jaren 1960 gedocumenteerd zijn. Alhoewel we deze verzameling vanwege bovenstaande overwegingen liever niet uitbreiden, is het voor onderzoekers relevant om het bestaan van deze verzameling in het achterhoofd te houden. Bij een onderzoek naar bijvoorbeeld een plaatselijke kerk of een predikant die een tijd werkzaam was in een bepaalde kerk, kan het de

moeite lonen om na te gaan of er stukken betreffende deze kerk bij het ADC berusten. De Documentatieverzameling plaatselijke kerken (en classes) is helaas niet beschreven, maar de archivaris controleert op verzoek graag of er in de verzameling stukken uit de onderzochte plaats aanwezig zijn.

Geraadpleegd in 2022

Coron lockdowns lijken alweer ver achter ons te liggen. Toch hadden we er aan het begin van 2022 nog mee te maken. Gelukkig konden in het voorjaar de restricties worden opgeheven en hoefden we op het ADC niet meer zo zorgvuldig de bezoekersaantallen in de gaten te houden. De hernieuwde vrijheid leidde niet tot een enorme golf aan bezoekers. De concurrentie met andere activiteiten, die ook weer mogelijk werden, was merkbaar. Niettemin zijn er dit jaar verscheidene archieven geraadpleegd. De meeste interesse ging uit naar archieven van of verwijzend naar 'grote mannen': H.P. Scholte (1805-1868), S. Greijdanus (1871-1948), K. Schilder (1890-1952), P. Deddens (1891-1958), B. Telder (1897-1980) en D. Deddens (1923-2009). Daarnaast werden zendingsarchieven van de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt door verschillende bezoekers aangevraagd. De archieven werden geraadpleegd met het oog op academische lezingen en publicaties, maar ook uit persoonlijke interesse of vanwege persoonlijke betrokkenheid op specifieke archiefvormers of bij bepaalde (zendings)geschiedenissen.

Aanwinsten

Aanvulling archief Landelijk Verband van Gereformeerde Schoolverenigingen (LVGS)
Archief Groninger Zendingsdeputaten (GZD)
Archief FQI-dispuut A.R.G.O.
Archief N.H. Gootjes
Archief G.J. Schutte

In 2023 is iedereen opnieuw van harte welkom om de openbare collectie te raadplegen. ¶

Fuseren en digitaliseren

Op 1 mei 2023 is het als het goed is zover: de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt en de Nederlands Gereformeerde Kerken herenigen zich tot de Nederlandse Gereformeerde Kerken. Dit betekent dat er een nieuwe archiefvormer ontstaat en er huidige archieven kunnen worden afgesloten. In de *Handreiking Nieuwe Regio's*, die binnen de toekomstige Nederlandse Gereformeerde Kerken verspreid is, staan onder meer adviezen met betrekking tot archivering. De adviezen in de *Handreiking* richten zich op regio's en classes, maar de achterliggende principes gaan ook op bij de landelijke fusie en bij plaatselijke fusies. Een nieuwe start biedt een uitgelezen mogelijkheid om het archiveringsproces vooraf te doordenken en bewust in te richten. Het direct overzichtelijk bijhouden van een nieuw archief kan later veel inefficiëntie voorkomen. Het is daarom zeer de moeite waard om bij een nieuwe start ook alvast aan archivering te denken.

Veel nieuwe archivalia zijn 'digital born'. Ze ontstaan op computers en worden digitaal rondgestuurd. Soms worden ze niet meer geprint, omdat iedereen tijdens vergaderingen achter een laptop of tablet zit. Alhoewel bestanden makkelijker verspreid worden dan ooit, komen ze minder vaak in archieven terecht die de tand des

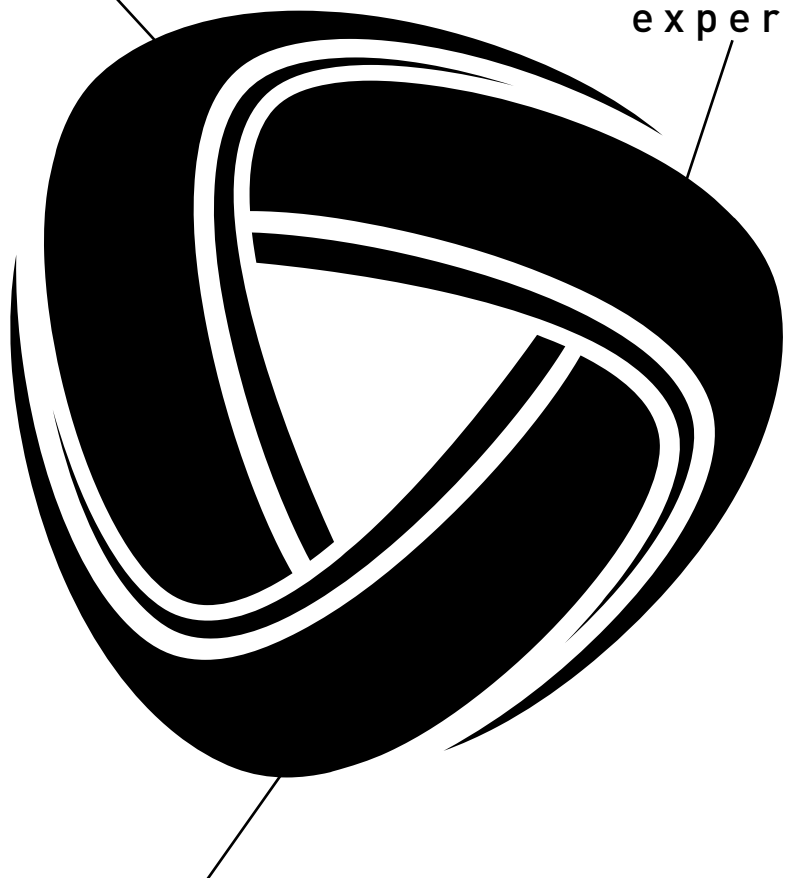
tijds doorstaan. Bestanden gaan verloren, doordat apparaten het begeven. Bestanden raken onleesbaar, doordat software verouderd. Bestanden worden verkeerd opgeslagen, in cloud-diensten met servers buiten de EU, die niet aan de AVG-richtlijnen voldoen en die niet bedoeld zijn voor decennialange archivering. Als het archiveringsproces opnieuw wordt ingericht, zal hiermee gerekend moeten worden. Gelukkig zijn de voorbereidingen voor een vernieuwde digitale archiefservice, die zowel aan privacyrichtlijnen als eisen voor langdurige archivering voldoet en die het ADC aan de kerken aanbiedt, in volle gang. Er is in het afgelopen jaar een nieuwe, gebruiksvriendelijke interface bij het elektronische depot gebouwd, die gebruikt kan worden om bestanden te uploaden en om reeds toegevoegd archief te raadplegen. Op dit moment wordt het systeem getest, zodat eventuele kinderziektes vóór officiële ingebruikname verwijderd worden. In de loop van 2023 hopen we de gebruiksvriendelijke clouddienst aan te bieden aan de kerken. Herenigde organisaties kunnen dan dus direct werk maken van verantwoorde digitale archivering, evenals andere archiefvormers. ¶

Kerstvakantie

Van 19 december tot en met vrijdag 6 januari is het ADC voor bezoekers gesloten en worden er geen e-mails of telefoontjes beantwoord. Vanaf week 2 is het ADC – zoals gebruikelijk – bereikbaar op dinsdag, donderdag en vrijdag. Bezoek is dan weer welkom op afspraak. ¶

Uw doel
Uw wens

Onze
expertise

Het resultaat
hoogwaardige communicatie

DE BUNSCHOTER
SAMEN COMMUNICEREN